

Tragišką naktį primins nuotraukos ir spaudiniai

Laima STONKUVIENĖ

Kretingos muziejaus Dvaro malūne veikia paroda „Atmintis gyva, nes liudija“, skirta Laisvės gynėjų dienai paminėti. Joje devyniuose stenduose eksponuojamos nuotraukos, spaudiniai, kuriuose įamžinti 1991 metų sausio 13-osios ir vėlesni įvykiai. Paroda kretingiškams primins,

kas tomis dienomis vyko Kretingoje, kiek Kretingos krašto žmonių apdovanojama Sausio 13-osios atminimo medaliais.

➔ **5 p.** *Keliuose parodos stenduose – kretingiškiai, apdovanoti sausio 13-osios atminimo medaliu.*

G. Maciaus nuotr.

Tragišką naktį primins nuotraukos ir spaudiniai

(Atkelta iš 1 p.)

„1991 metų sausio 13 diena – ypatinga diena Lietuvos istorijoje, – „Švyturiui“ pasakojo parodą parengusi Danguolė Gedgaudienė. – Tą dieną apie mus išgirdo visas pasaulis, nes Lietuvos žmonės plikomis rankomis sulaikė okupantų pasiųstus tankus. Tačiau tai pareikalavo aukų – 14 žmonių žuvo, per 1000 buvo sužeista. Sakoma, kad laikas išgydo žaizdas, tačiau jis bejėgis iš atminties ištrinti 1991-ųjų sausio 13-ąją. Tragiškoji naktis ir šiandien gyva. Tai buvo masinis taikus Lietuvos piliečių pasipriešinimas sovietų sąjungos bandymui jėga paimti į savo rankas Vilniaus televizijos bokštą, radijo ir televizijos komiteto pastatą, Parlamento rūmus ir kitus valstybiniam perversmui reikšmingus objektus. Tiesa, po 22 metų į kai kuriuos tų dienų įvykius žvelgiamo kiek kitaip, bet šios dienos svarbos niekas nesumenkins“.

Anot D. Gedgaudienės, parodos eksponatai lankytojams primins, kad 1991 metų sausį Lietuvoje susiklostė ekstremali situacija: tauta gynė valstybę nuo sovietinės karinės agresijos ir perversmą organizavusių vietos komunistinių jėgų. Parlamentą juosė barikados iš gelžbetonio luitų, metalo strypų, spygliuotos vielos, medžio rąstų, statybinių atliekų. Neatsitiktinai gynėjus, būriais traukusius prie Aukščiausiosios Tarybos rūmų, sutikdavo užrašas ant Gedimino prospektą užtvėrusių gelžbetonio luitų „Parlamentas – Lietuvos širdis“. Žmonės, greičiau intuicija, o ne logika suvokdami laiko ir įvykių svarbą, susitelkė ten, kur buvo sprendžiamas valstybės, tautos, o tuo pačiu ir kiekvieno iš mūsų likimas.

„Kaip ir visos Lietuvos žmonės, sausį prasidėjus neramumams sostinėje, įvykiuose aktyviai dalyvavo ir kretingiškiai, – kalbėjo D. Gedgaudienė. – Jie taip pat saugojo Parlamentą, gynė televizijos bokštą, saugojo Klaipėdos meriją, Klaipėdos radijo ir televizijos stotį Giruliuose. Sausio 10 dieną, užėmus Spaudos rūmus ir susidarius ekstremaliai situacijai Lietuvoje, Kretingos rajono valdžia sukvieta neeilinį Tarybos posėdį. Jame dalyvavo tuometiniai rajono Tarybos pirmininkas Bernardas Anužis, rajono valdytojas Algimantas Šteinys, Krašto apsaugos Kretingos rajono skyriaus instruktorius Edmundas Musteikis, Šaulių sąjungos Kretingos „Aušros“ kuopos vadas Stanislovas Srėbalius ir beveik visi Tarybos nariai, išskyrus buvusius Vilniuje. Posėdyje buvo pasiskirstyta darbas – kas bus atsakingas už transportą, kas už žmonių sukvietimą esant vienokiai ar kitočiai situacijai. Svarbu buvo padėti žmonėms išvykti saugoti objektų. Priimti konkretūs susitarimai dėl ryšininkų, popieriaus saugojimo, sutarta dėl veiksmų, jeigu priešas mėgintų užimti redakciją ir spaustuvę. Sąjūdžio žmonės ir šauliai gaudė kiekvieną žinią iš

Vilniaus, Kauno. Kretingos „Aušros“ kuopos šauliai įvykių metu saugojo Klaipėdos meriją, kartu su jais buvo ir dvi kretingiškės savanorės, Klaipėdos medicinos mokyklos studentės – Neringa Lazdauskaitė, dabar Grabienė, bei Ilona Jurkšaitytė, dabar Butenienė. Jos 1996 metais apdovanotos Parlamento gynėjo garbės ženklų. Radijo ir televizijos bokšte tą naktį dirbė trys kretingiškiai elektromechanikai Edvardas Beniušis, Viktoras Kurbatovas bei inžinierius Viktoras Garjonis ir klaipėdietis viršininkas Donatas Šliažas, išgirdę šurpią žinią, nepasimetė ir greitai paruošė aparatūrą Kauno siųstuvų signalams priimti. Radijo bangomis nuskriejo „SOS“ signalas – kvietimas klaipėdiškiams ir aplinkinių rajonų gyventojams skubėti saugoti Girulių televizijos bokštą. Netrukus čia suvažiavo minios žmonių“.

Parodoje eksponuojami spaudiniai kretingiškiams taip pat primins, kad sausio 13-osios vakarą Edmundas Musteikis, kaip grupės vyresnysis, su trisdešimties kariškių būriu išvyko į Vilnių saugoti parlamento rūmų. Būrys buvo patalpintas Vyriausybės posėdžių salėje ir apginkluotas 2 medžiokliniais šautuvais, gavo dėžutę šovinių. Sausio 16 d. dalis būrio buvo atšaukta ir perkelta saugoti savivaldybės ir valstybės sienos. Sausio 9-12 dienomis prie Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos rūmų ir televizijos bokšto budėjo vydmantiškiai Nijolė Rimkienė ir jos vyras Rimantas su dukra, Vitalija Mikalauskienė, kretingiškiai Jadvyga Šorienė, Tomas Brasas, Romanas Sabakonis, Elzbieta Vaičekauskienė, Algirdas Riauka, Juozas Zubė, karteniškis Alfonsas Kaknevičius ir kiti.

„Sausio 13-osios naktį Kretingoje ypatingų įvykių nebuvo. Kretingiškiai rinkosi saugoti pašto, nes ryšiai buvo svarbiausia. Per Kretingą tankai nevažiavo, nors tikėtasi sulaukti kariškių veiksmų. Buvusiame komunistų partijos komitete veikė „burokevičininkai“, rezgę teroristinius planus prieš taikius žmones. Sausio 13-ąją Rotušės aikštėje įvyko protesto mitingas, kurio metu buvo pasmerkti sovietinės armijos veiksmai prieš beginklius Lietuvos žmones, pasirašyta ir išsiųsta telegrama sovietų sąjungos prezidentui Michailui Gorbačioviui. Joje, be kita ko, buvo rašoma: „Mes, Kretingos rajono žmonės, sausio 13-ąją susirinkę į protesto mitingą, pareiškiame, kad mums brangi Lietuvos Nepriklausomybė, todėl paklusime tik teisėtai išrinktos respublikos valdžios įstatymams. Jei jos nebus, pradėsime nepaklusnumo akcijas“. Tūkstančiai tokių telegramų sausio dienomis buvo išsiųsta į Maskvą“, – pasakojo muziejininkė.

Norintieji prisiminti 1991 m. sausio įvykius ar apie juos sužinoti daugiau, kviečiami apsilankyti parodoje „Atmintis gyva, nes liudija“.